

BET VAN BEEREN

(1902-1967)

EEN AMSTERDAMSE FAMILIEROMAN

BET VAN BEEREN
(1902~1967)

***EEN
AMSTERDAMSE
FAMILIEROMAN***

ELISABETH VAN BEEREN

BOOKMUNDO, AMSTERDAM 2025

Deze uitgave is gemaakt ter ere van het 750-jarige jubileum van Amsterdam.

©Elisabeth van Beeren, 2025

Bookmundo, Amsterdam 2025

Omslagontwerp: Bert Holtkamp

ISBN: 9789403845456

ISBN: 9789403855653 (e-book)

<https://publishnl.bookmundo.com/elisabethvanbeeren>

Alle rechten voorbehouden aan de auteur.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, film, digitale media, of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

et dank aan: Willem van Beeren (junior) en zijn

vader Hans van Beeren,

Willem van Beeren (senior) in memoriam, achterneef
Jaap Peters, Bart Schuurman, het Stadsarchief te
Amsterdam en de medewerkers van het
Programmabureau 750 Gemeente Amsterdam,

voor het mogelijk maken van deze familieroman met in
de hoofdrol Bet van Beeren als één van de meest
iconische grondlegsters voor de homorechten,

ter ere van het 750-jarige jubileum van de hoofdstad.

*T*oen zag ik Bet van Beeren,

aan een wit tafeltje
tegenover haar café gezeten,
pogend met mes en vork
een makreel te openen,
om deze in de zon op te eten. [..]

Gerard Reve, *Verzameld Werk II, Utrecht*
Tirade 67-68 (juli-augustus 1962, p.426)

1. Broers van Beeren

Het was omstreeks 1790 toen de broers Johann Christian en Henrich von Behren uit Nord Hemmern, Duitsland vertrokken om hun heil te zoeken in de lage landen van Holland en dan met name in Amsterdam, de stad waarover ze veel hadden gehoord van de zatlappen die Amsterdam aangedaan hadden als touwslager, koopman, vlotter of scheepsjongen en in de bierlokalen in hun eigen regio in Noordrijn-Westfalen neergestreken waren op doortocht naar huis of waar het land hen dan ook bracht.

Amsterdam, zo klonk, was een stad van beloften, avontuur en tragedie. Er was bier en er waren vrouwen en iedereen die in Amsterdam vertoefde kon vrijwel meteen aan het werk in de havens in de scheepsbouw of op de schepen zelf, die af- en aanvoeren onder het bevel van admiralen, van boven tot onder volgestouwd met allerhande vracht die de bemanning moest voorzien voor jaren en uit ruilhandel bestond voor de inheemse volken

overzees. Ingemaakte kabeljauw en scheepsbeschuit zaten in grote vaten in het vooronder van het schip, vlakbij de kombuis, waar de scheepskok zijn dagen sleet met aardappelen schillen.

De haven rook naar teer en haring door de druipende visvangsten die in de netten op de kade lagen en de met teer dichtgesmeerde scheepsrompen, die in de takels van de bok op de werven loom in de vette hitte van de zon hingen te drogen.

Zo ook wilden de broers Van Beeren hun geluk beproeven en het avontuur aangaan dat lonkte vanuit het buurland. Varen wilden ze vanuit de haven in Amsterdam over de woelige baren van de Zuiderzee, richting IJsee naar het Noorden,

of over de Noordzee naar de Nieuwe Wereld, waar nog genoeg te ontdekken viel.

In ieder geval meer dan het lot dat hen wachtte in het dorp Nord Hemmern, waar de kerkklok immer dezelfde deun liet klinken voor zowel de zondagse kerkdiensten, als voor de dorpsbruiloften en doopfeesten.

Waar de Duitse hoenderen al voor het ochtendlicht van zich lieten horen, waarna de dageraad aanbrak voor de landwerkers en het boerenleven langzaam op gang kwam.

‘De tijd is gekomen’, had vader gezegd. ‘Het pad is gebaad en de zaken gaan wel, Johann Christian en Henrich. Jullie zullen beslagen ten ijs komen, want jullie hebben je geschikt naar de tocht en beiden voorzien van wat nodig is voor de reis.’

En moeder zei: ‘Jullie zullen overal thuis zijn. Jullie zullen nooit vreemdelingen zijn, maar overal thuis en in alles bedreven, zoals jullie ook hier zijn. Het gaat jullie goed, mijn zonen.’

Op een van die ochtenden in het voorjaar begonnen de broers aan de lange tocht naar Amsterdam, die ze hadden voorbereid door de hoognodige kledij mee te nemen ingepakt in knapzakken en een beurs met dukaten aan de riem te bevestigen onder de borstrok. De schoenen waren gelapt met geloooid leer en extra beslagen met fijne

nagels, om de barre tocht te voet te gaan. De jongens hadden eerder aan paarden gedacht, maar die waren niet voorhanden in het dorp en bovendien onbetaalbaar. Ze zouden dus gaan lopen en wie weet, ergens onderweg kunnen werken, om de trekschuit te kunnen betalen. De florijnen die ze hadden gespaard waren bedoeld om de komende tijd in onderhoud te voorzien. De landwegen waren over het algemeen modderig, daarom hadden ze besloten om in de meimaand te vertrekken. In deze tijd van het jaar konden ze de onverharde wegen met de karrensporen het beste bewandelen. In de winter waren ze immers moeilijk begaanbaar.

Als ze geluk hadden zouden ze onderweg bij een boerderij kunnen werken om de rogge te oogsten die in de derde week van september was gezaaid en nu rijkelijk bloeide door het aanhoudende mooie weer. Voorbij Osnabrück in Hollenbergs Hügel konden ze aan de slag op een boerderij met een werktuig dat door twee paarden getrokken werd na het dorsen met de dorsvlegel, waarbij de oogst op de kar moest worden gehesen door de jongens. Ze werden nooit bij hun voornaam genoemd,

maar uitsluitend als ‘Behren’, waarbij ze tegelijk werden aangesproken. Op een avond sprak de boer tegen de jongens over het werk en wees naar Henrich:

‘Jij spant de paarden achter de wagen, Henrich. Je doet de dingen anders en zo zet ge de boel op stelten. Neem een voorbeeld aan elkander.’ Hij wees vervolgens naar Johann Christian.

De broers verontschuldigten zich en beloofden beterschap:

‘We zullen ermee doorgaan en doen ons best. Al regent het vorkijzers, of bakstenen; we blijven bij elkander. Henrich doet wat hij doet en ik help hem. En zo weten wij vaak wel als boerenjongens een duitje te verdienen’, antwoordde Johann Christian.

‘Nou goed dan,’ besloot de boer.

‘Een ledige beurs is dan wel het veiligste paspoort, maar die gaat je niet ver brengen. Daarmee kan een reiziger niet te water en te land gaan. Blijf dan maar tot de oogst

gedorst is en neem die dukaten mee, maar vrees voor plundering door vrijbuiters en struikrovers.’

En zo bleven de broers totdat alle rogge gedorst was, waarna ze hun reis vervolgden per trekschuit over het Mittelland Kanal. Vanaf hier konden ze naar de IJssel in Nederland en deze oversteken, om vervolgens te voet verder te gaan naar Amsterdam. Het Mittelland Kanal en het jaagpad ernaast waren smal en de trekschuit traag.

De trekschuit ging niet sneller dan drie kilometer per uur, maar voer volgens een strak schema waar de schipper zich strikt aan hield.

Wanneer de schuit namelijk niet op tijd bij de IJssel aan kwam, was de schipper verplicht het reisgeld te retourneren aan de passagiers. Op deze manier bleef de trekschuit een vervoermiddel waar reizigers op konden vertrouwen. Omdat de trekvaarten veelal met de hand gegraven waren, konden ze alleen gebruikt worden voor personenvervoer en post. Vee en karren mochten niet mee, behalve het trekpaard van de schipper, wanneer er overnacht moest worden op de schuit in verband met de

wolven. Het was dan ook een voorname manier van reizen die je niet iedere dag deed. Voor Johann Christian en Henrich was het een beleving an sich en de eerste keer dat ze überhaupt zo ver van huis waren.

‘Waar gaat gij henen, wandelende zielen?’ vroeg de schipper de jongens nieuwsgierig. ‘Ik denk dat ge veel op de benen bent.’

‘Wij gaan naar Amsterdam,’ antwoordden de jongens.
‘Wij zijn nergens aan gebonden en gaan ons eigen gang.’

De jongens hadden gehoord dat de verbinding met trekschuiten tussen Nederland en Duitsland goed was en dan met name op de Waal, de Lek en de Duitse Rijn. Dat waren de rivieren die het beste te bevaren waren in Europa en die hadden, zo hadden de jongens gehoord, een uitermate goede verbinding tussen Nederlandse havens als Rotterdam en Amsterdam en het Duitse achterland. Ze hoefden nu alleen nog maar de oversteek te maken over de IJssel en dan de rest van hun reis te vervolgen per benenwagen.